

Аналітична записка: Гендерно відповідальне відновлення України: Вступ

Вересень 2023 року

Фото: ООН Жінки/
Олег Мацько

Внутрішньо переміщені жінки на майстер-класі з ляльки-мотанки у Жовківській громаді Львівської області

Стислий виклад

Відновлення та відбудова України дає можливість розв'язати багато давніх проблем нерівності між чоловіками та жінками в країні. Попри наслідки повномасштабного вторгнення Росії з 2022 року, Уряд України продемонстрував, що права жінок та гендерна рівність займають пріоритетне місце у нашому суспільстві, шляхом ухвалення гендерно відповідальної політики та законодавства у 2022-2023 роках. Вкрай важливо, щоб ці політики та законодавчі зобов'язання було втілено на практиці для створення гендерно рівного та інклюзивного суспільства. Впровадження порядку денного з відновлення України має відповідати політичній волі та сприяти трансформаційному, гендерно відповідальному підходу. Цей підхід не обмежується лише відновленням фізичної інфраструктури. Він охоплює всі сфери соціально-економічного життя, зокрема соціальний захист, участь у праці, третій сектор економіки, роль жінок у прийнятті політичних рішень, зміцнення миру, забезпечення безпеки та оборони, а також доступ до якісних послуг, як-от правова допомога, психологічна підтримка, сексуальне та репродуктивне здоров'я тощо. Плани відновлення можуть бути розроблені на всіх рівнях влади (національному, регіональному/обласному та муніципальному/громадському). Вони впроваджуються та контролюються з використанням наявних інструментів гендерно відповідального планування та бюджетування, а також

підходів участі, що базуються на якісних даних, зокрема даних з розбивкою за статтю та віком, що відображають потреби громади та базуються на знаннях та досвіді жінок та організацій, які очолюють жінки.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну спричинило масовий підрив соціально-економічної діяльності, завдало шкоди інфраструктурі, навколишньому середовищу та засобам до існування українського народу. Це призвело до збільшення гендерних проблем, зокрема посилення нерівності та дискримінації, збільшення вразливості та зростання випадків насильства щодо жінок і дівчат. Станом на серпень 2023 року, з початку вторгнення приблизно 6,2 мільйона осіб покинуло Україну. Більшість з 5,1 мільйона внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні складають жінки¹, які мають значні потреби у відновленні здоров'я, працевлаштуванні, притулку, освіті для своїх дітей, а також потребують захисту від сексуального та гендерного насильства. Станом на травень 2023 року, жінки становили 61% переміщених осіб, а серед 17,5 мільйонів людей, які потребують допомоги, 56% складають жінки та дівчата². У зв'язку зі зменшенням доступу до інфраструктури та послуг, жінки стають головними доглядачами за членами своїх родин та в громадах, що спричиняє велике навантаження на них. Рівень безробіття серед жінок зростає, тоді як приблизно 60 000 жінок служать у збройних силах, а близько 5000 перебувають на передовій.

¹ МОМ, Україна – Звіт про внутрішнє переміщення населення – 13 раунд загального опитування населення, 11 травня – 14 червня 2023 р. Доступно за посиланням <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-13-11-may-14-june-2023?close=true>.

² Управління ООН з координації гуманітарних питань, Огляд гуманітарних потреб України, грудень 2022 р. Доступно за посиланням: <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-humanitarian-needs-overview-2023-december-2022-enuk>.

У березні 2023 року друга Швидка оцінка шкоди та потреб на відновлення (RDNA2) показала, що відновлення та відбудова обійдеться в 411 мільярдів доларів³, і з того часу витрати лише зростають. Уряд України почав проводити роботи з відбудови та відновлення за підтримки міжнародних партнерів. В останньому кварталі 2023 року Уряд планує розпочати амбітний процес планування відновлення, зокрема розробку Плану України в рамках Механізму з підтримки України за фінансування Європейського Союзу (ЄС), переглянутої Державної стратегії регіонального розвитку (2021-2027 рр.), Плану регіонального відновлення та розвитку та Національних галузевих стратегій. Третя Швидка оцінка шкоди та потреб на відновлення також у розробці.

Незважаючи на те, що військовий конфлікт триває, нові атаки щодня знищують життя та цивільну інфраструктуру, а близько 18 мільйонів українців потребують гуманітарної допомоги, люди та постраждалі громади наполегливо працюють над відновленням та відбудовою. Україна має потенціал для відновлення та відбудови таким чином, щоб нікого не залишити осторонь, зменшити всі форми нерівності та сприяти згуртованості шляхом інклюзивного, орієнтованого на людей, заснованого на правах та гендерно відповідального відновленні планування та бюджетування, відповідно до Міжнародних та національних зобов'язань Уряду України. Відновлення та відбудова можуть спиратися на наявні інституційні системи гендерно відповідального врядування в Україні та зміцнювати їх. Можливості використання наявного законодавства, стратегій і процедур, а також впровадження нових та інноваційних підходів можуть бути повністю використані для підтримки процесу відновлення. Цей процес має бути інклюзивним, з огляду на гендерну рівність, розширювати програми локалізації, бути абсолютно прозорим і передбачати участь жінок, переміщених осіб, приймаючих громад, ветеранів, людей з інвалідністю та інших груп, які часто не отримують достатньої уваги.

Вступ: Планування відновлення України

Лише через кілька місяців після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року, Уряд України та його міжнародні партнери почали планувати відновлення країни. Україна, зазнаючи збройних нападів з 2014 року й до 2021 року, в основному зуміла подолати глибоку фінансово-економічну кризу, спричинену окупацією Криму та постійним збройним конфліктом у східних регіонах. Уряд України впроваджував політику відновлення та розвитку, зосереджену на державних

Фото: Національна Асамблея людей з інвалідністю України

Жінок має бути включено не лише до гуманітарного реагування, а й до більш довгострокової перспективи, зокрема до процесів реконструкції та відновлення країни.

реформах, європейській та євроатлантичній інтеграції, а також на досягненні Цілей сталого розвитку, зокрема просування гендерної рівності, доступу жінок до прав та розширення можливостей. У 2022-2023 роках масштаби руйнування та проєкту відновлення стали набагато більшими, з потенціалом вплинути на більшу частину населення та на глибшому рівні.

З літа 2022 року плани з відновлення України продовжували розвиватися та розширюватися. У липні 2022 року Рада з питань національного відновлення представила Національний план з відновлення, в якому викладено початкове бачення відновлення України (до 2032 року)⁴. Там визначено 15 пріоритетних національних програм у різних сферах політики. «Декларація Лугано» містить керівний принцип щодо «гендерної рівності», який зазначає, що «процес відновлення має бути інклюзивним і забезпечувати гендерну рівність і повагу до прав людини, зокрема економічні, соціальні та культурні права. Відновлення повинно принести користь усім, і жодна частина суспільства не повинна залишатися осторонь. Диспропорції необхідно зменшити»⁵.

Друга конференція з питань відновлення України в Лондоні в червні 2023 року привернула увагу до стійкості та значної ролі приватного сектору в підтримці України в стратегії «Відбудувати краще, ніж було», працюючи разом з широкою коаліцією урядів, міжнародних організацій та громадянським суспільством⁶. На Лондонській конференції ООН в Україні виступала за підхід до відновлення з акцентом на громаду, в якій ніхто не залишається осторонь. Однак, питанням гендерної рівності на конференції було

³ Світовий банк, Швидка оцінка шкоди та потреб на відновлення України, березень 2023 р. Доступно за посиланням:

<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment>.

⁴ План відновлення України, 2022 р. Доступно за посиланням: <https://www.urc-international.com/urc2022-recovery-plan>.

⁵ Підсумковий документ Конференції з питань відновлення України «Декларація Лугано», Лугано, 4–5 липня 2022 р. Доступно за посиланням: https://uploads-ssl.webflow.com/621f88db25fbf24758792dd8/62c68e41bd53305e8d214994_URC2022%20Lugano%20Declaration.pdf.

⁶ Друга конференція з питань відновлення України, Лондон, червень 2023 р. Доступно за посиланням: <https://www.urc-international.com>.

приділено не так багато уваги, а також не було вдало використана можливість визначити шляхи відновлення для зменшення нерівності або розширення прав і можливостей жінок. У 2024 році планується проведення третьої конференції з питань відновлення у Німеччині.

Незважаючи на непропорційний вплив війни на жінок і роль, яку жінки відіграють у заходах з реагування, на масштабних міжнародних конференціях з відновлення та в Національному плані відновлення на 2022 рік мало уваги приділялося тому, як відновлення може сприяти гендерній рівності та розширенню прав і можливостей жінок або ще більше поглибити нерівність і дискримінацію⁷.

В другій Швидкій оцінці шкоди та потреб на відновлення від березня 2023 року було задокументовано вплив першого року війни та оцінено загальні потреби у відновленні на суму в понад 411 доларів США. Ця оцінка, яку було проведено до катастрофи на Каховській дамбі, показала найвищі потреби в транспорті (22%), житлі (17%), енергетиці (11%), соціальному захисті та засобах до існування (10%), протимінній діяльності (9%) та сільському господарстві (7%), засвідчила п'ять пріоритетних сфер відновлення Уряду України: розмінування, енергетична інфраструктура, житло, критична та соціальна інфраструктура та послуги, економіка та працевлаштування. Гендерну рівність не було належним чином включено до RDNA2, і те, як конкретні потреби жінок і дівчат будуть задоволені в п'яти пріоритетних сферах, детально не пояснюється.

Оскільки міжнародна спільнота з питань розвитку та донори разом з Урядом України планують виділити значні ресурси в п'ятьох пріоритетних сферах, зосереджуючись на відбудові фізичної інфраструктури, важливо визнати, що фізичні та нематеріальні активи не є гендерно нейтральними. Вони по-різному сприймаються та використовуються жінками, чоловіками, дівчатами та хлопцями через диференційовані ролі та обов'язки, які на них покладено в культурі та суспільстві. Якість і стан усіх форм інфраструктури по-різному впливають на життя та засоби до існування чоловіків і жінок⁸. Тому гендерні питання слід враховувати на всіх етапах відбудови та відновлення, зокрема розробку проєкту, оцінку впливу, визначення пріоритетів, фінансування, реалізацію та моніторинг.

У зв'язку з початком розробки Плану для України у рамках програми «Ukraine Facility» за фінансування ЄС, а також уточнення Державної стратегії регіонального розвитку (2021-2027 рр.), регіональних планів відновлення та розвитку й національних галузевих стратегій, наявні чіткі вихідні позиції для акцентування уваги на гендерній рівності та

розширенні прав і можливостей жінок. Ці вихідні точки є важливими для забезпечення гендерно відповідального процесу відновлення.

Прихильність України до забезпечення гендерної рівності та розширення прав та можливостей жінок

Глобальні звіти Всесвітнього економічного форуму про гендерні розриви за 2020, 2021 та 2022⁹ роки зазначають, що незважаючи на законодавчий прогрес і міжнародні зобов'язання, гендерна нерівність в Україні все ще зберігається. Якщо у звіті за 2020 рік Україна посідала 59 місце, то у 2022 році Україна мала 81 місце серед 146 країн. У 2021 році Індекс гендерної рівності визначив для України 103 місце серед 156 країн за критерієм участі жінок у політичному житті з невеликим покращенням у 2022 році (до позиції 100)¹⁰.

Незважаючи на війну, Уряд України продемонстрував, що права жінок та гендерна рівність залишаються пріоритетом. Протягом кількох років Україна взяла на себе важливі міжнародні зобов'язання та розробила національну політику на підтримку гендерної рівності. У 2022 році в Україні ухвалили ключові закони, які створюють нормативну базу для гендерно відповідального відновлення. Країна

Фото: ООН Жінки в Україні

Захід «Бачення гендерно відповідального відновлення в Україні на конференції «Відновлення України». Світлана Спажева, голова Покровської громади Дніпропетровської області, говорить про підтримку громади, яка розташована поблизу лінії фронту, та гендерно відповідальне бюджетування.

⁷ Галина Котлюк, Heinrich-Boll Stiftung, Відкритий лист українських ОГС до Європейського парламенту та представників Європейської комісії, 5 квітня 2023 р. Доступно за посиланням: <https://ua.boell.org/en/2023/04/05/open-letter-ukrainian-csos-ep-and-ec-representatives>.

⁸ UNOPS, Інфраструктура для гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок, 1 липня 2020 р. Доступно за посиланням: <https://www.unops.org/news-and-stories/news/infrastructure-for-gender-equality-and-the-empowerment-of-women>.

⁹ Всесвітній економічний форум, Звіти «Глобальний гендерний розрив», 2020, 2021, 2022 рр. Доступно за посиланням: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf; https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf; <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2022>.

¹⁰ Всесвітній економічний форум, Звіт «Глобальний гендерний розрив», 2021 р. Доступно за посиланням: www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2022.pdf.

ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством (Стамбульська конвенція); оновила [Національний план дій щодо Резолюції РБ ООН 1325](#), щоб відобразити нові виклики воєнного часу, зокрема виклики відновлення; прийняла першу в історії гендерно орієнтовану Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки. (ДСРР 2027) з окремою операційною ціллю 5 – «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;¹¹ ухвалила гендерно відповідальний Закон «Про регіональну політику»¹² та затвердила нову [Державну стратегію для забезпечення рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків до 2030 року та операційний план її реалізації](#). Ці ключові тексти супроводжувалися низкою підзаконних та нормативних актів для підтримки їх виконання.

Особливо важливою для планування відновлення є затверджена в серпні 2022 року Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків у період до 2030 року. Стратегія забезпечує основу для гендерно відповідального врядування в законодавстві, установах і розробці політики та, зокрема, закликає до інтеграції гендерної проблематики в аспектах гуманітарної допомоги та постконфліктного відновлення; участі жінок у процесах відновлення, зокрема прийняття рішень на всіх рівнях – від національного до рівня громад; розбудови потенціалу державних службовців щодо врахування гендерних аспектів у процесах відновлення. У стратегії також визначено чотири головні цілі, їх операційні завдання та заходи. Цілі включають таке: i) національний механізм забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків функціонує ефективно та має спроможність підтримувати розробку, впровадження, моніторинг та оцінку політики гендерної рівності в різних сферах суспільного життя та на всіх рівнях; ii) жінки та чоловіки вільні від насильства, зокрема пов'язаного з конфліктом, мають рівний доступ до правосуддя та беруть рівну участь у розбудові миру та постконфліктному відновленні iii) жінки та чоловіки користуються рівними правами та можливостями людського розвитку у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та спорту; iv) жінки та чоловіки беруть рівну участь, користуються результатами сталого економічного розвитку та мають рівний доступ до всіх видів економічних ресурсів.

Однак, у постанові Кабінету Міністрів України, якою було прийнято [Державну стратегію забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків до](#)

2030 року, зазначено, що зміни до місцевих програм щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, які базуються на затвердженій стратегії, мають

Фото: ООН Жінки в Україні / Стас Карпашов

Відкриття цифрових можливостей для українських жінок і дівчат для гендерно відповідального відновлення та сталого розвитку КСЖ67 Субрегіональні консультації для України

бути впроваджені лише після припинення або скасування воєнного стану¹³. Цей термін є непередбачуваним. Проте, немає визначеного бюджету, пов'язаного з виконанням Державної стратегії¹⁴. Попередні дослідження, проведені ООН Жінки та іншими організаціями, виявили, що рівень внутрішнього фінансування, доступного для забезпечення гендерної рівності з 2016 року, є надзвичайно недостатнім для реалізації ключових законів країни та стратегії для просування порядку денного щодо гендерної рівності¹⁵. Ситуація залишається такою ж і сьогодні, що підкреслює необхідність включення гендерних питань у розрахунки та визначення пріоритетів проектів у рамках відновлення України.

Незважаючи на те, що виклики в країні є значними, і їх не можна недооцінювати, враховуючи мінливий контекст вторгнення, що триває й розвивається, відновлення та відбудова України надає значні можливості для того, щоб відбудувати краще, у більш інклюзивному та більш рівноправному вигляді в такий спосіб, який зміцнює належне управління, верховенство права, гендерну рівність, сталий соціально-економічний розвиток, стійкість навколишнього середовища та права людини на благо

¹¹ Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки». Доступно за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>.

¹² Закон України від 09.07.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20%23Text#Text>.

¹³ Alinea International, Аналіз Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків до 2030 року, 2023 р. Доступно за посиланням: <https://www.alineainternational.com/wp-content/uploads/2022/09/PROTECT-analysis-state-GE-strategy-1.pdf>.

¹⁴ Alinea International, Аналіз Державної стратегії забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків до 2030 року, 2023 р. Доступно за посиланням: <https://www.alineainternational.com/wp-content/uploads/2022/09/PROTECT-analysis-state-GE-strategy-1.pdf> процитовано в Допомога у діяльності, відбудова та відновлення України: Справедливе, зелене та феміністичне відновлення в Україні, липень 2023 р. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-reconstruction-and-recovery-just-green-and-feminist-recovery-ukraine>.

¹⁵ ООН Жінки. Просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок в Україні через ефективне співробітництво та фінансування розвитку, 2021 р., с. 51-52.

всіх людей у країні, зокрема найбільш уразливих та маргіналізованих груп. Дані, зібрані та проаналізовані громадянським суспільством, показують, що наразі в Україні існує понад 180 ініціатив з відновлення та відбудови¹⁶. Вкрай важливо, щоб нові та наявні ініціативи щодо відновлення України від наслідків війни включали гендерні аспекти.

Рекомендації щодо гендерно відповідального відновлення в Україні

Наративи та дії, пов'язані з програмою з відновлення та відбудови, можуть охоплювати підхід, орієнтований на все суспільство, орієнтований на людину, який підтримує зобов'язання, взяті через гендерно відповідальне законодавство на глобальному, регіональному, національному та місцевому рівнях. Якщо відновлення України буде зосереджено не лише на розвитку інфраструктури, але й буде поширюватися на всі соціально-економічні сфери, як-от соціальний захист, участь у ринку праці, третій сектор економіки, політична участь, представництво у прийнятті рішень, розбудова миру, доступ до якісних послуг, зокрема юридичної та психологічної допомоги, сексуального та репродуктивного здоров'я тощо, це може закласти основу для рівності та сталого миру й розвитку.

У цій аналітичній записці містяться загальні рекомендації, що базуються на інструментах планування та бюджетування з питань гендерної рівності та інклюзивної участі у прийнятті рішень та моніторингу. Рекомендації відповідають чинному законодавству та міжнародним зобов'язанням України з просування гендерної рівності.

Тож для забезпечення гендерно відповідальної відбудови України, Урядові важливо розглянути ці питання спільно з учасниками розвитку, міжнародними фінансовими установами, приватним сектором, дослідницькими установами, громадянським суспільством тощо.

Перелік рекомендацій:

- **Дотримуватися зобов'язань щодо просування гендерної рівності.** Усі учасники, яких залучено до відновлення та відбудови в Україні, можуть продемонструвати підзвітність, забезпечивши втілення на практиці зобов'язань щодо гендерної рівності, взятих через їхні наявні чи нові стратегії, політики та плани.
- **Збирати та аналізувати якісні дані** про цільові групи з розподілом за статтю та іншими характеристиками на етапах розробки та реалізації ініціатив з відновлення та відбудови. Збір та аналіз даних з розподілом за статтю

забезпечить доказову базу для визначення потреб у відновленні, зокрема диференційовані послуги, необхідні жінкам і чоловікам, залежно від віку, статусу інвалідності, місця проживання, етнічного та соціального походження, громадянства, майнового стану та інших відповідних характеристик. Враховуючи це, усі оцінки, які проводяться для забезпечення інформацією ініціатив відновлення всіма учасниками в усіх секторах, зокрема загальнонаціональна, багатогалузева оцінка потреб після стихійного лиха, повинні забезпечити проведення гендерного аналізу та використання доказів/даних для розробки та реалізації політики.

- **Проводити оцінку гендерного впливу** проєктів нормативних актів, що розробляються та приймаються, щоб визначити, як вони розв'язують питання гендерної нерівності, щоб забезпечити інформацією ініціативи щодо відновлення та відбудови до їх прийняття та впровадження.
- **Проводити гендерні аудити** державних установ та організацій, які беруть участь у відновленні та відбудові, щоб переконатися, що їхні інституційні структури, механізми та процедури забезпечують рівні права та можливості для жінок і чоловіків, одночасно визначаючи наявну нерівність і прогалини в потенціалі.
- **Складати гендерні профілі** територіальних громад та/або регіонів на основі даних, дезагрегованих за статтю, для забезпечення інформацією розробки та реалізації проєктів сталого відновлення таким чином, щоб усунути наявні гендерні прогалини та нерівність.
- **Інтегрувати гендерно відповідальні кількісні та якісні показники ефективності в системи моніторингу та оцінки ініціатив** з відновлення та відбудови, щоб допомогти визначити ефективність, короткострокові та довгострокові наслідки впровадження програм і проєктів для різних груп жінок і чоловіків, дозволяючи коригувати заходи, які необхідно вжити на відповідних етапах реалізації.
- **Доповнювати наявні прогалини в даних якісними Даними, створеними громадянами (англ. Citizen Generated Data, CGD),** які є своєчасними, порівнянними та такими, що піддаються перевірці, щоб забезпечити інформацією розробку та реалізацію ініціатив щодо відбудови, особливо на місцевому рівні, зокрема через партнерство між відповідними державними органами, партнерами з розвитку та організаціями громадянського суспільства.
- **Гарантувати рівне представництво чоловіків і жінок,** зокрема з уразливих груп, і забезпечити їхню змістовну участь у процесах прийняття рішень, пов'язаних з ініціативами відновлення на всіх рівнях влади та в приватному секторі. Забезпечити рівну участь жінок на всіх рівнях управління та прийняття рішень, зокрема шляхом впровадження наявних гендерних квот.

¹⁶ ISAR Ednannia, Дослідження ініціатив з відновлення в Україні, червень 2023 р. Доступно за посиланням: https://ednannia.ua/images/A_study_of_recovery_initiatives_in_Ukraine.pdf.

- Відповідно до Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 Національного плану дій, **забезпечити інклюзивну участь жінок і прийняття рішень у всіх зусиллях з розбудови миру та підтримки**, які є вирішальними в процесі відновлення України, зокрема реінтеграцію ветеранів/-ок у цивільне життя з урахуванням гендерної проблематики, реформу сектору безпеки, гендерно трансформоване правосуддя перехідного періоду, зокрема відшкодування шкоди постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом.
- Забезпечити послідовний та єдиний скоординований підхід, щоб уникнути дублювання та сприяти взаємодоповнюваності. **Забезпечити доступність технічної експертизи з гендерних питань** у секторах і цільових групах через координаційні центри з гендерних питань та спеціалізовані ресурси. **Стимулювати співпрацю** для сприяння гендерно відповідальному відновленню та відбудови в межах низки ініціатив, починаючи від адвокаційної роботи на місцевому, національному та міжнародному рівнях до розробки програм відновлення на мікро- та макрорівнях у партнерстві з організаціями громадянського суспільства.
- Підтримувати **розбудову спроможності щодо гендерно відповідального планування та бюджетування** державних установ на всіх рівнях, а також організацій, що захищають права жінок, щоб брати участь у розробці, реалізації, моніторингу та оцінці відновлення, а також забезпечити, щоб громадянське суспільство та законодавці могли здійснювати нагляд.
- Сприяти прозорості, справедливості та інклюзивній участі громадськості в процесах подачі заявок і затвердження ініціатив з відновлення та відбудови, зокрема через портали відкритих даних, як-от DREAM¹⁷. **Застосувати гендерно орієнтоване бюджетування** у бюджетному процесі відновлення. Забезпечити, щоб мінімум 15 відсотків фінансування відновлення виділялися на проекти, які сприяють розширенню прав і можливостей жінок, відповідно до наявних зобов'язань перед ООН. Слідкувати за тим, щоб достатні ресурси спрямовувалися на розвиток соціальної інфраструктури в таких сферах, як охорона здоров'я, освіта, засоби до існування та соціальний захист, щоб підтримувати повну участь жінок і фінансувати виконання зобов'язань країни щодо гендерної рівності на всіх рівнях врядування.
- **Застосовувати відповідні гендерні маркери**, зокрема маркер статі та віку IASC, гендерний маркер системи ООН – ПРООН та **ДАС маркер політики гендерної рівності – ОЕСР**, щоб гарантувати визначення специфічних гендерних потреб та їх використання для розробки цільових втручань з відновлення та ініціатив з відбудови, сприяючи інклюзивності та відсутності дискримінації. Відстежувати фінансові асигнування для підвищення підзвітності міжнародних партнерів з розвитку та уряду.
- **Включити гендерно відповідальне відновлення та відбудову в урядові стратегії та процеси інтеграції в ЄС.** Це забезпечить швидке досягнення гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок і дівчат у післявоєнній Україні та буде відповідати мінімальним стандартам ЄС або навіть перевищувати їх. У рамках процесу вступу до ЄС слід зміцнювати спроможність розуміти, аналізувати та розглядати гендерний вплив корупції.
- **Інтегрувати всі соціально-економічні та політичні аспекти, передбачені для післявоєнної України, як невіддільну частину програми відновлення та відбудови.** Наративи навколо порядку денного мають виходити за межі відновлення фізичної інфраструктури та охоплювати підхід, орієнтований на все суспільство, орієнтований на людину, який підтримує зобов'язання, взяті через законодавство на національному, регіональному та місцевому рівнях, зокрема ті, що стосуються рівності між чоловіками та жінками.
- **Зосереджувати увагу на розвитку соціальної інфраструктури для створення сприятливих умов для поєднання роботи та сімейних обов'язків**, надання підтримки жінкам з дітьми та іншим групам працівників, які мають сімейні обов'язки (наприклад, ті, хто доглядає за літніми членами сім'ї або особами з інвалідністю).
- **Спонукаати учасників приватного сектору дотримуватися наявних кодексів поведінки для просування гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок на робочому місці, ринку та в суспільстві, як-от Принципів розширення прав і можливостей жінок**, які гарантуватимуть, що ініціативи з відновлення та відбудови, особливо ті, що розроблені та реалізуються через партнерство державного та приватного секторів, забезпечать рівні можливості для жінок і чоловіків, зокрема рівний доступ до можливостей закупівель для компаній, якими володіють жінки, особливо ті, що належать до вразливих груп, які прямо чи опосередковано постраждали від війни.
- **Сприяти гендерно відповідальним закупівлям у державному секторі** шляхом розробки гендерно відповідальних стандартів для постачальників, сприяння збору даних щодо підприємств, якими володіють жінки, і гендерно відповідальних підприємств, створення послуг з розвитку бізнесу для жінок, адвокації законодавчих рамок, які сприяють жіночому підприємництву та підприємствам гідної праці, а також підтримці розвитку інституційної спроможності у відповідних закупівельних організаціях.
- **Підтримувати участь організацій з питань прав жінок та організацій громадянського суспільства, які очолюють жінки, у процесах відновлення** шляхом довгострокового, гнучкого фінансування, зокрема для підтримки розвитку потенціалу організацій та інституційного розвитку. Покращити доступ жінок до фінансування для участі в усіх формах політичного та економічного життя.

¹⁷ Цифрова екосистема для підзвітності управління відновленням DREAM. Доступно за посиланням: <https://dream.gov.ua/ua>.

Довідкова література:

1. Заключні зауваження Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до 9-ї періодичної доповіді України про дотримання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW). Доступно за посиланням: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FUFR%2FCO%2F9&Lang=en
2. Пекінська декларація від 15 травня 1995 р. Доступно за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text
3. ООН, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 6 жовтня 1999 року. Доступно за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
4. Угода про асоціацію з Європейським Союзом передбачає зобов'язання щодо забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків у працевлаштуванні, освіті, навчанні, економіці, суспільному житті та прийнятті рішень (Розділ V «Економічне та секторальне співробітництво», Глава 21 «Співробітництво у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей», статті 419, 420). Доступно за посиланням: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 р. № 1578-р «Про затвердження Плану заходів щодо виконання зобов'язань Уряду України, взятих у рамках міжнародної ініціативи «Партнерство Біарріц» щодо просування гендерної рівності». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-%D1%80#Text>
6. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Доступно за посиланням: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
7. Закон України від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
8. Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI «Про засади запобігання і протидії дискримінації». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
9. Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини». Доступно за посиланням: <https://minjust.gov.ua/m/natsionalna-strategiya-u-sferi-prav-lyudini-6757>
10. Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та Оперативний план з її реалізації на 2022-2024 роки. Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-%D1%80#Text>
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р «Про затвердження Національного плану дій щодо виконання Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року» та Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р. № 1150-р «Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>
12. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки та план заходів щодо її реалізації. Доступно за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi>
13. План заходів на 2023-2024 роки щодо реалізації Національної стратегії розвитку безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Доступно за посиланням: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-planu-zahodiv-na-20232024-roky-z-realizatsii-natsionalnoi-stratehii-iz-stvorennia-bezbariernoho-prostoru-v-ukraini-na-period-do-2030-roku-i250423-372>
14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо Зasad державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
15. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 р. № 997 «Питання гендерно правової експертизи». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF>
16. Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19#Text>
17. Наказ Міністерства соціальної політики України від 07 лютого 2020 року № 86 «Про затвердження Інструкції щодо врахування гендерних підходів у розробці нормативно-правових актів». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20#Text>
18. Наказ Міністерства соціальної політики України від 14 квітня 2020 року № 257 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо оцінювання гендерного впливу галузевих реформ». Доступно за посиланням: <https://www.msp.gov.ua/documents/5701.html>
19. Наказ Міністерства соціальної політики України від 09 серпня 2021 року № 448 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0448739-21#Text>
20. Наказ Міністерства соціальної політики України від 27 грудня 2022 № 359 «Про затвердження Методичних рекомендацій з реалізації гендерного підходу та підходу, що базується на дотриманні прав людини, на рівні територіальних громад». Доступно за посиланням: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0359739-22#Text>
21. Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 21 грудня 2022 року № 265 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо Порядку розроблення, затвердження, реалізації, моніторингу та оцінки реалізації стратегій розвитку територіальних громад». Доступно за посиланням: <https://ips.ligazakon.net/document/FN075720>
22. ДБН В.2.2-40: 2018. Інклюзивність будівель та споруд. Доступно за посиланням: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832
23. ДБН В.2.3-5: 2018. Вулиці та дороги населених пунктів. Доступно за посиланням: <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1-1-0-199>

24. Інструментарій гендерний аудит доступності. Доступно за посиланням: https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2019/04/gender-accessibility-audit-toolkit_europe
25. ООН Жінки, Права жінок і дівчат з інвалідністю. Доступно за посиланням: <https://ukraine.un.org/en/90465-human-rights-women-and-girls-disabilities>
26. ООН Жінки, Гендерний аналіз регіонального розвитку в Україні. Доступно за посиланням: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/11/gender-analysis-of-regional-development-in-ukraine>
27. ООН Жінки, Посібник з гендерно орієнтованої гуманітарної діяльності та раннього відновлення в Україні
28. ООН Жінки, Посібник з гендерних профілів громад для органів місцевого самоврядування в Україні
29. ООН Жінки, Гендерний моніторинг місцевих програм та бюджетів: Крок за кроком. Доступно за посиланням: <https://hromady.org/wp-content/uploads/2022/05/Guidelines-on-gender-sensitive-monitoring-of-local-programs-and-budgets.pdf>
30. Доступно за посиланням: Практики в рамках програми «Безпечні міста для жінок і дівчат» в Україні, щоб надихнути на подальші дії. ООН Жінки, Збірник «Практики реалізації Програм зі створення безпечних міст для жінок і дівчат в Україні для втілення подальших дій». Доступно за посиланням: <https://ukraine.unwomen.org/uk/digital-library/publications/2022/10/praktyky-realizatsiyi-prohram-zistvorennya-bezpechnykh-mist-dlya-zhinok-i-divchat-v-ukrayini-dlya-vtilennya-podalshykh-diy>
31. ООН Жінки, Інструмент аналізу гендерних питань, конфліктів і криз. Доступно за посиланням: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/12/gender-crisis-and-conflict-analysis-tool>
32. ООН Жінки, Інтеграція гендерних аспектів у програмах розвитку. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2015/02/gender-mainstreaming-issues>
33. Oxfam, Мінімальні стандарти щодо гендерних питань у надзвичайних ситуаціях. Доступно за посиланням: <https://www.oxfam.org/en/research/minimum-standards-gender-emergencies>
34. Міжвідомчий постійний комітет, Гендерно-віковий маркер. Доступно за посиланням: <https://www.iascgenderwithagemarker.com/en/home/>
35. Аналітичний центр Європейського парламенту. Гендерна рівність у Фонді відновлення та стійкості. Доступно за посиланням: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2021\)698757](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2021)698757)
36. ООН Жінки, Гендерно інклюзивні мирні процеси: Посилення значущої участі жінок через формування виборців. Доступно за посиланням: https://ukraine.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/10/proceedings-gender-inclusive-peace-processes_europe
37. ООН Жінки, Методичні рекомендації щодо проведення аудиту безпеки в рамках глобальної флагаманської ініціативи ООН Жінки «Безпечні міста та громадські місця для жінок і дівчат». Доступно за посиланням: https://ukraine.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/10/methodical-recommendation-on-how-to-conduct-safety-audit_europe
38. Відкриті набори даних про доступність будівель та об'єктів в Україні. Доступно за посиланням: <https://data.gov.ua/pages/835-recm-infrastructure-accessibility>
39. Цифрова екосистема для підзвітного управління відновленням DREAM. Доступно за посиланням: <https://dream.gov.ua/>
40. МОП та ООН Жінки, Інструмент політики «Як оцінити пакети фіскальних стимулів з точки зору гендерної рівності», 2021. Доступно за посиланням: https://www.ilo.org/employment/Whatwedo/Publications/WCMS_766991/lang-en/index.htm
41. UNFPA/UNIFEM, Посібник «Гендерно орієнтоване бюджетування на практиці», 2010. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2010/1/gender-responsive-budgeting-in-practice-a-training-manual>
42. EIGE, Посібник «Гендерне бюджетування: Покроковий набір інструментів», 2020. Доступно за посиланням: https://eige.europa.eu/sites/default/files/20195932_mh0419709enn_pdf.pdf
43. Міністерство фінансів України, Методичні рекомендації щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі (Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1). Доступно за посиланням: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https://www.auc.org.ua/sites/default/files/dodatok_do_nakazu_vid_02.01.2019_no1.docx&wdOrigin=BROWSELINK
44. Міністерство фінансів України, Розпорядження № 446 від 23.10.2019 «Про огляди витрат державного бюджету».
45. ГОБ Проєкт, «Сучасні тенденції розвитку і практики гендерного бюджетування на світовому, європейському та національному рівнях». Доступно за посиланням: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/publications/suchasni-tendenciyi-rozvytku-i-praktyky-genderno-oriyentovanogo-byudzhetuвання-na-svitovomu-yevropejskomu-ta-nacjonalnomu-rivnyah/>
46. ГОБ Проєкт, **Порадник** щодо застосування гендерно орієнтованого підходу в окремих галузях.
47. ГОБ Проєкт, Буклет «Гендерно орієнтоване бюджетування в Україні». Доступно за посиланням: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%BB%D0%B5%D1%82.pdf>
48. ГОБ Проєкт, **Впровадження** гендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес (Міністерство внутрішніх справ України).
49. ООН Жінки та МОП, Переосмислення закупівель з урахуванням гендерних аспектів: Створення екосистеми для розширення економічних можливостей жінок, 2021 р. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/07/rethinking-gender-responsive-procurement>
50. ООН Жінки, Створення гендерно відповідальних закупівель: уроки з досліджень і практики, 2022 р. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/11/guidance-note-building-gender-responsive-procurement>
51. ООН Жінки, Звіт «Стратегічна цінність закупівель: Чому гендерно відповідальні закупівлі мають сенс для бізнесу», 2022 р. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/04/procurements-strategic-value>
52. ООН Жінки, Правові рамки закупівель з урахуванням гендерних аспектів: Порівняльний огляд регулятивних і політичних заходів та міжнародних і національних правових норм, 2023 р. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/02/legal-frameworks-for-gender-responsive-procurement>

53. ООН Жінки, Посібник «Влада закупівель: Як отримати джерела доходу від бізнесу, яким володіють жінки», 2017 р. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/3/the-power-of-procurement>
54. ООН Жінки, Звіт «Стратегічна цінність закупівель», 2022 р. Доступно за посиланням: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/04/procurements-strategic-value>
55. ООН Жінки, UNGC, «Інструкції щодо закупівель з урахуванням гендерних аспектів», 2020 р. Доступно за посиланням: <https://www.weeps.org/resource/gender-responsive-procurement>
56. EIGE, Інструментарій «Гендерно орієнтовані державні закупівлі», 2022 р. Доступно за посиланням: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/grpp>
57. ООН-Хабітат, Посібник із гендерних питань «Міське планування та дизайн», 2012 р. Доступно за посиланням: <https://unhabitat.org/sites/default/files/download-manager-files/Gender%20Responsive%20Urban%20Planning%20and%20Design.pdf>
58. ООН-Хабітат, Посібник з гендерних питань «Міська економіка, орієнтована на гендерні аспекти», 2014 р. Доступно за посиланням: <https://unhabitat.org/gender-responsive-urban-economy>
59. UNOPS, Звіт «Інфраструктура для гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок», 2020 р. Доступно за посиланням: <https://content.unops.org/publications/UNOPS-Infrastructure-for-Gender-Equality-and-the-Empowerment-of-women.pdf>
60. ООН Жінки, UNOPS, Посібник з інтеграції гендерних питань у розвиток інфраструктури в Азійсько-Тихоокеанському регіоні у вертикальних структурах, 2019 р. Доступно за посиланням: https://asiapacific.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ESEAAsia/Docs/Publications/2019/03/ap-BLS19062_VS_WEB.pdf
61. ООН Жінки, UNOPS, Посібник з інтеграції гендерних питань у розвиток інфраструктури в Азійсько-Тихоокеанському регіоні у сфері транспорту та доріг, 2019 р. Доступно за посиланням: https://asiapacific.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ESEAAsia/Docs/Publications/2019/03/ap-BLS19062_TR_WEB.pdf
62. Центр Вільсона, Боротьба з корупцією в Україні під час війни, 2023 р. Доступно за посиланням: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/fighting-corruption-wartime-ukraine>
63. Міжнародний інститут сталого розвитку, Залучення жінок до сталої відбудови в Україні, 2023 р. Доступно за посиланням: <https://www.iisd.org/articles/insight/including-women-sustainable-reconstruction-ukraine>
64. Elsevier Enhanced Reader, Закупівлі в гуманітарних організаціях: Сукупність знань і виклики практиків. Доступно за посиланням: <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2020.108017>
65. ПРООН, Послуги із забезпечення закупівель МОЗ України. Доступно за посиланням: <https://www.undp.org/ukraine/projects/procurement-support-services-ministry-health-ukraine>
66. ООН в Україні, ООН в Україні надає пріоритет закупівлям в українських компаній. Доступно за посиланням: <https://ukraine.un.org/en/225259-un-ukraine-prioritizes-purchasing-ukrainian-businesses>
67. Юкінс, К. Р., і Кельман, С. Подолання корупції та уроки війни з української системи закупівель ProZorro.